THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

מיטלקלאס קאָלאָניזאַציע

איך דער מזרחי קאָנזערוואַטיוו וואָס קומט פאַר איצט אין באַלטימאָר, איז ארויסגעלאָזן געוואָרן דער רוף צום פארמעגלאכן אידישן מיטלקלאס אין אמעריקע, ער זאָל איצט נעמען זיך פאר קאָלאָניזאציע און אינדוסטריאליזאציע אין ארץ־ישראל — היות ווי דער פארבאָט פון אידישער אימיגראציע קיין ארץישראל באציט זיך ניט אויפ׳ן פארמעגלאכן עלעמענט.

עס איז זיכער ניטאָ וואָס אויסצוזעצן, פונ׳ם ציוניסטישן שטאנד־פונקט, קעגן א גרעסערער אידישער קאפיטאליסטישער איינוואנדערונג קיין ארץ־ישראל. די ציוניסטן האבן תמיד גערופן די פארמעגלאכערע קלאסן צו אינוועסטירן זייער געלט אָדער צו באוועגן זיך אין ארץ־ישראל.

מיר דארפן אָבער ניט מאכן דעם טעות צו מיינען, אז אן אימיגראציע פון פארמעגלאכע מיטלקלאס עלעמענטן קאָן אויך וועלכן ס׳איז אופן באפעס־טיקן די אידישע פאָזיציעס אין לאנד. סיידן זי זאָל גיין פארהעלע מיט א סך א גרעסערער ארבעטער איינוואנדערונג.

די מיטלקלאס אונטערנעמונגען באשעפטיקן איצט אידישע ארבע־טער, אָדער אראבישע, — ווי דאָס דיקטירט זיי זייערע אינטערעסן. דער ערגסטער ביישפיל אין דער הינזיכט זיינען געווען די אלטע אידישע קאָלאָ־ניעס, וואָס האבן באשעפטיקט טויזנטער אראבישע ארבעטער אפילו דאן, ווען די ארבעטסלאָזיקייט צווישן די אידישע ארבעטער איז געווען הימל־שרייענד.

זאָל די אידישע ארבעטער אימיגראציע אָפּגעשטעלט ווערן, דאן וועלן א סך אידישע אונטערנעמער מוזן באנוצן זיך מיט אראבישע ארבעטער, ווען זיי וואָלטן אפילו פארגעציגן אידישע, — און איין אידישער אונטערנעמער קאָן אזוי באזאָרגן צענדליקער אראבער מיט ארבעט, און אז עס וועלן אויס־פיקן ארבעטער הענט, וועלן זיי אזעלכע קאָנען אימפּאָרטירן פון עגיפּטן און פונ׳ם עבר־הירדן, — די אראבישע אימיגראציע איז דאָך ניט באשריינקט....

מיר האבן ניט וואָס אויסצוזעצן קעגן דעם, אז אידישער קאפיטאל זאָל ארויסהעלפן די פאלעסטינער אראבער. אָבער מיטלקלאס קאָלאָניזאציע און אינדוסטריאליזאציע קאָן בשום אופן ניט דינען פאר אן ערזאַץ פון אר־בעטער אימיגראציע און קאָלאָניזאציע. פונ׳ם נאציאָנאלן שטאנדפונקט.

בלויז דורך אידישער ארבעט קאָן באפעסטיקט ווערן די אידישע פאָ־זיציע אין ארץ־ישראל, און דאָס וואָס די נייע באשריינקונגען באציען זיך ניט אויף אידן מיט קאפיטאל איז פאר אונז גאָר א קליינער טריינסט.

אָפענע דיבורים

לאָיד דזשאָרדזש וויים בעסער פון וועמען ס׳איז אנדערש, וואָס האָט באוואוינען ענגלאנד ארויסצוגעבן די באפור דעקלאַראציע, און וואָס ענג־לאנד האָט מיט איר צוגעזאָגט, — ער איז געווען פרעמיער פון גרויס ברי־טאניע וועלכע די דעקלאַראציע איז ארויסגעגעבן געוואָרן, און ער איז אזוי פאָק־טיש געווען, אז איר איז פאָטער, איז איר קוואטער.

און לאָיד דזשאָרדזש איז איצט ארויס מיט אָפענע דיבורים. דער־קלערט, אז די באפור דעקלאַראציע איז ארויסגעגעבן געוואָרן נאָך א גרינד־לאכן ישוב הדעת מיט די פארבינדעטע מלוכות און מיט די דאָמיניאָנס וועל־גען יעדן אויסדרוק איר׳ן, און אז איר צוועק איז געווען אין אויפ־אידישע פריינטשאפט און שטיצע פאר די אלאיארטע אין א קריטישן מאָ־מענט פון דער מלחמה, ווען זיי האָבן זיך געגעוויטיקט אין יעדן ביסל סימפאָ־טיע וואָס זיי האָבן נאָר געקאָנט קריגן.

דאָס לעצטע איז פאר אונז קיין סוד אויך ביז איצט ניט געווען, אָבער מיר זיינען צופרידן, וואָס א בריטישער שטאטסמאן, וואָס איז אליין געווען פאראנטוואָרטלאך פאר דער באלפור דעקלאַראציע, האָט דאָס אָפן, פאר דער גאנצער וועלט, אנערקענט. באמאָנענדיק דערמיט די שוואַרצע אומ־דאנקבארקייט און פאראכט פון דער בריטישער רעגירונג.

די אידן האָבן דאן געגלויבט דעם פייערלאכן צוזאָג פון דער בריטי־שער רעגירונג, און זיי האָבן ניט נאָר מיט זייער סימפאטיע, נאָר אויך מיט׳ן בלוט פון טויזנטער אידישע יונגעלייט באצאָלט דעם פרייז פאר דער דעק־לאַראציע. און איצט, ווען דער בריטישער רעגירונג זעט אויס אז אונזער פריינטשאפט איז פאר איר מער ניט אזוי וויכטיק, האָט זי פאַרראטן אירע הבטחות צו אונז.

לאָיד דזשאָרדזש וואָרנט די רעגירונג, אז זי האָט מיט איר האנדלונג ניט נאָר צעשטערט דעם צוטרוי צו ענגלאנדס וואָרט, "וואָס איז איר גרעס־טער אקטיוו", נאָר זי האָט אויך גאָרנישט ניט געוואונען דערמיט אין פראָק־טיק, — די אראבער וועט זי אויך איר ניט געווינען, און זי וועט קענען זיך אויפשטעלן "א פיל שטארקערן פאָלק" (מיינענדיק דאָס אידישע פאָלק).

דאָס זיינען אָפענע דיבורים פון א בריטישן שטאטסמאן, — א פולער קענזזאין צו די היפּאָקריטישע פארזיכערונגען פון דער רעגירונג, אז זי האָט נאָך איצט אויך ניט אָפּגעטראָטן פון פונ׳ם מאנדאט.

מיר ווייסן ניט, ווי לאָיד דזשאָרד וואָלט געהאנדלט ווען ער אליין וואָלט איצט געשטאנען אין דער שפּיץ פון דער רעגירונג. זיין דערקלערונג אָבער, ווי זי איז, פארדינט אונזער פולסטע אנערקענונג פאר איר ערנסט־קייט און אָפּנהארציקייט.

דער טויט־פונקט ביי דער אימפּעריאלער קאָנפערענץ

אז די אימפּעריאלע קאָנפערענץ וואָס ווערט איצט אָפּגעהאלטן אין לאָנדאן איז מער־ווייניקער פולשטענדיקער דורכפאל, איז די מיינונג ניט בלויז פון דרוסנדיקע אָבסערוואטאָרן, נאָר אויך פון אזא אינערלאכן מענ־שען, ווי פרעמיער פארבס פון ניי־זעלאנד.

די פארטרעטער פון די דאָמיניאָנס, וועלכע זיינען אלע פראָטעקציאָ־ניסטיש געווינט, זיינען שטארק אנטוישט פון דעם. וואָס די בריטישע רעגי־רונג לאָזט זיך ניט ריידן א טארקע אויף שפּייז פראָדוקטן וואָס וועלט געמאכט מענלאך א פאָרצוג טאריף אויף דעם בריטישן מארק פאר זייערע עקספּארטן. די ערזאַץ פלעגער, פארגעשלאָגן פון דער בריטישער רעגירונג זיינען ניט צום הארצן.

מר. בענעטס פארשלאג האָט געשאפן א לאָך, אז די דאָמיניאָנס וויל־ן ארויפצוזיינען אויף דער פריער־האנדל רעגירונג פון גרויס־בריטאניע א פראָ־טעקציאָניסטישע פאליטיק. אין ענטפער קומען די פארשלאגן פון דער ברי־טישער ארבעטער רעגירונג וועגן "באלק פּוירטשעץ" (מאסן־איינקויף) און "קוואָטא פּוירטשעץ", וואָס דארפן דורכגעפירט ווערן אונטער רעגירונגס אויפזיכט און טראָגן דערפאר אין א גרויסער מאָס א שטאטס־סאָציאליסטישן כאראקטער, — און זיינען דערפאר ניט צום הארצן די אָנטי־סאָציאליסטישע דאָמיניאָן רעגירונגען.

אונטער אזעלכע אומשטענדן איז עס ניט ווארשיינלאך, אז די צדדים זאָלן זיך קאָנען צוזאמענריידן. די בריטישע קאָנסערוואטיווע קעגנער פון דער אראבישער ארבעטער רעגירונג זיינען דערפאר טאקע געווען ווי זאָגן, אז בלויז א קאָנסערוואטיווע פּראָטעקציאָניסטישע רעגירונג וואָלט זיך געקאָנט צוזאמענריידן מיט די דאָמיניאָן פארטרעטער, — ווייל זי וואָלט מיט זיי געקאָנט ריידן אויף זייער אייגענער שפּראך.

צי דער קאָנסערוואטיווער פּלאן צו ביישטייערן שפּייז פראָדוקטן וועט פיל העלפן דעם אינטעראימפּעריאלן האנדל, איז א גרויסע פראגע. אָבער אז דאָס קאָן העלפן די קאָנסערוואטיוון צו געווינען שטימען אין די קומענ־דיקע אלגעמיינע וואלן איז גאנץ זיכער: די בריטישע ווייל־ער ציטערן אי־ער דער גאנצקייט פון דער אימפּעריע. און דע רדורכפאל פון דער איצטי־ער אימפּעריאלער קאָנפערענץ וועט פארצייכנט ווערן אויף דער דעביט־ייט פונ׳ם חשבון פון מר. מאקדאָנאלדס רעגירונג.

סט. דזשאָן, ניו־בראָנזוויק

פארעספּאנדענץ פון ש. קאפּלאן

א געפיל פון טיפן דרך־ארץ נעמט אויף ארום, ווען איר דערנעענטערט זיך צו סט. דזשאָן. דאָס איז דער דרך־ארץ צו דער ראָמאנטיק פון דער קאנאדער געשיכטע.

באלד וועט איר זעען די שטאָט, וואָס ליגט ביים אויסגוס פון סט. דזשאָן טייך, וואָס ציט זיך גאנצע 450 מייל טיף אין קאנאדע, דער זעלבער טייך, וואָס איז אנטדעקט געווארן דורך שאָק קארטיער נאָך אין 1534טן יאָר, די געגנט וואו דער פאָטער פון קאנאדע, טשאמפּליין, האָט דעם 24טן יוני 1604 געשטעלט איינע פון זיינע ערשטע טריט.

אומצאליקע היסטאָרישע פאָאיר־וגנען און לעגענדעס זיינען פארבונדן מיט דעם טייך און געגנט. גאנצע ווערק זיינען וועגן דעם אנגעשריבן. מיר וועלן דאָ דערמאנען נאָר איין פאָאיר־וגג, וואָס איז פארבונדן מיט די "רעווערסינג פאלס".

ווען איר שטייט אויפ׳ן נייעם סוספענ־שאָן בריק פון סט. דזשאָן, אויפגעבויט ערשט אין 1926, אויפ׳ן נייעם היינג־ברוק, וואָס איז איבערגעוואָרפן איבער די דזורות אלטע, ניט געענדערטע פעלזן, וואָס צאָ־מען איין דעם געפעראלאכסטן אויסגוס פון טייך סט. דזשאָן, זעט איר ווי די וואסערן פון סט. דזשאָן, זעט איר ווי די וואסערן דארך קאָנד דארט ווי אין א ברויזנדיקן קעסל, דאָס איז די מערקווירדיקע "רעווערסינג פאלס", וואָס ווערן באוואונדערט דורך טויזנטער טורעסטן. די וואסערן פאלן ניט דארט פון א געוויסן הויך, ווי מיר באַ־גרייפן אין אלגעמיין א וואסער־פאל, נאָר באוועגן זיך שוויסק הין און צוריק. דאָס ברויזן פון וואסער ווערט באוזנדערט זיי־ער שטארק אין דער צייט פון פלוט, ווען די וואסערן פון "בעי אָף פאנדי", וואו עס פאלט אריין דער טייך סט. דזשאָן און אויף וועשעס נאָרדישן בעג עס איז אויפ־געבויט דער סט. דזשאָנער האָפן, שטייגן יעדע 6 שעה אויף גאנצע 28 פוס. דאָס שטיינגדיקע וואסער פון "בעי אָף פאנדי" שטעכט דעם נאָרמאלן אריינגיסן זיך פון טייך אין בעי. די צוויי קענזעזאלאכע שטארקעס פון טייך אין בעי און אין דער צייט פון פלוט פון בעי אין טייך, האָבן דעם נעפעראלאכן ארט אונטער דעם סוס־פענשאָן בריק אויסגענראָבן אין זייער איי־ביקן קאמף אָן אָפּגרונט פון העכער 300 יארד טיף. אלעס וואָס פאלט אריין אין דעם נעפעראלאכן ארט, ווערט אונטערגע־זונקען אין דעם דערמאנטן אָפּגרונט פון דארט ארויסגעשפּיגן. עס פארשטיין זיך, אז א באשעפענישן ווערט פון דארטן קיין לעבעדיקע שוין ניט ארויס.

לייגג אויס דעם סט. דזשאָן טייך האָבן זיך ענדע פופענטן יאָר הונדערט באוועגט די אינדיאנישע שבטים פון די מיקמאקס און מאָליסעטס, זיי האָבן געפירט א שטענדיקן פארביסענעם קאמף מיט דו אינדיאנער מאהאקן. די קריגע פון די אלע פעלקער האָבן דאָ נאָך שטאָלצירט מיט דעם רייכן צאל סקאלפּן פון די שונאים, וואָס זיי פלעגן טראָגן אלס צי־רונג אויף זייערע נאָרטלעך.

איינמאָל אין אנפאנג פון זעכצנטן יאָר־הונדערט האָבן די אינדיאנער פון דעם נעגנט, גרייסנדיק זיך צו א מלחמה מיט זייערע שונאים מאהאקן, באשטימט א ראנדעוואו אויף א פּלאץ לעבן דיי רעווער־סינג פאלס. אין מיטן דער נאכט, ווען דער גאנצער לאגער איז שוין געווען פאר־זונקען אין א טיפן שלאף, האָבן זיי דער־הערט יאמערלאכע געשריי־ען פון א פרוי: "די מאהאקן, די מאהאקן". זיי זיינען אויפגעשפּרונגען צוגעלאָפן צום טייך און האָבן קיין לעבעדיקן נפש ניט דערזעען. די איינציקע מיקמאק פרוי, וועמען זיי האָבן געפונען אויפ׳ן בערג, האָט זיי פאר־ציילט די פאלגנדיקע געשיכטע: א גרוי־סע מחנה מאהאקן, דערווייסנדיק זיך, אז די מיקמאקס גרייטן זיך צו א מלחמה קעגן זיי, האָבן באשלאָסן אנצופאלן אויף זייער לאגער. זיי האָבן זיך אוועקגעלאָזן לייגג אויס דער סט. דזשאָן טייך, פאר־טיילונדיק אויף דו אָפּטיילונגען, און זיי וועט קעגן זיך אויפשטעלן "א פיל שטארקערן פאָלק" (מיינענדיק דאָס אידישע פאָלק).

דאָס זיינען אָפענע דיבורים פון א בריטישן שטאטסמאן, — א פולער קענזזאין צו די היפּאָקריטישע פארזיכערונגען פון דער רעגירונג, אז זי האָט נאָך איצט אויך ניט אָפּגעטראָטן פון פונ׳ם מאנדאט.

מיר ווייסן ניט, ווי לאָיד דזשאָרד וואָלט געהאנדלט ווען ער אליין וואָלט איצט געשטאנען אין דער שפּיץ פון דער רעגירונג. זיין דערקלערונג אָבער, ווי זי איז, פארדינט אונזער פולסטע אנערקענונג פאר איר ערנסט־קייט און אָפּנהארציקייט.

דער טויט־פונקט ביי דער אימפּעריאלער קאָנפערענץ

אז די אימפּעריאלע קאָנפערענץ וואָס ווערט איצט אָפּגעהאלטן אין לאָנדאן איז מער־ווייניקער פולשטענדיקער דורכפאל, איז די מיינונג ניט בלויז פון דרוסנדיקע אָבסערוואטאָרן, נאָר אויך פון אזא אינערלאכן מענ־שען, ווי פרעמיער פארבס פון ניי־זעלאנד.

די פארטרעטער פון די דאָמיניאָנס, וועלכע זיינען אלע פּראָטעקציאָ־ניסטיש געווינט, זיינען שטארק אנטוישט פון דעם. ווען די בריטישע רעגי־רונג לאָזט זיך ניט ריידן א טאריף אויף שפּייז פּראָדוקטן וואָס וועלט געמאכט מענלאך א פאָרצוג טאריף אויף דעם בריטישן מארק פאר זייערע עקספּארטן. די ערזאַץ פלעגער, פארגעשלאָגן פון דער בריטישער רעגירונג זיינען ניט צום הארצן.

מר. בענעטס פארשלאג האָט געשאפן א לאָך, אז די דאָמיניאָנס וויל־ן ארויפצוזיינען אויף דער פריער־האנדל רעגירונג פון גרויס־בריטאניע א פראָ־טעקציאָניסטישע פאליטיק. אין ענטפער קומען די פארשלאגן פון דער ברי־טישער ארבעטער רעגירונג וועגן "באלק פּוירטשעץ" (מאסן־איינקויף) און "קוואָטא פּוירטשעץ", וואָס דארפן דורכגעפירט ווערן אונטער רעגירונגס אויפזיכט און טראָגן דערפאר אין א גרויסער מאָס א שטאטס־סאָציאליסטישן כאראקטער, — און זיינען דערפאר ניט צום הארצן די אָנטי־סאָציאליסטישע דאָמיניאָן רעגירונגען.

אונטער אזעלכע אומשטענדן איז עס ניט ווארשיינלאך, אז די צדדים זאָלן זיך קאָנען צוזאמענריידן. די בריטישע קאָנסערוואטיווע קעגנער פון דער ארבעטער רעגירונג זיינען דערפאר טאקע געווען ווי זאָגן, אז בלויז א קאָנסערוואטיווע פּראָטעקציאָניסטישע רעגירונג וואָלט זיך געקאָנט צוזאמענריידן מיט די דאָמיניאָן פארטרעטער, — ווייל זי וואָלט מיט זיי געקאָנט ריידן אויף זייער אייגענער שפּראך.

צי דער קאָנסערוואטיווער פּלאן צו ביישטייערן שפּייז פּראָדוקטן וועט פיל העלפן דעם אינטעראימפּעריאלן האנדל, איז א גרויסע פראגע. אָבער אז דאָס קאָן העלפן די קאָנסערוואטיוון צו געווינען שטימען אין די קומענ־דיקע אלגעמיינע וואלן איז גאנץ זיכער: די בריטישע ווייל־ער ציטערן אי־ער דער גאנצקייט פון דער אימפּעריע. און דע רדורכפאל פון דער איצטי־ער אימפּעריאלער קאָנפערענץ וועט פארצייכנט ווערן אויף דער דעביט־ייט פונ׳ם חשבון פון מר. מאקדאָנאלדס רעגירונג.

היינעס ליידן אין די לעצטע יארן

פון י. מ. פאָנגאנסקי

פון צייט צו צייט רופט זיך אָפּ דאָס געוויסן פון דייטשן פאָלק בנוגע דעם חוב, וואָס דאָס דייטשע פאָלק האָט צו אָיגעם פון זיינע גרעסטע דיכטער — היינריך היינע. די פראגע איז ניט קיין נייע. ניט איינמאָל איז דער דערמאנטער פראגע ארויפגעשוואומען און ניט אייג־מאָל איז די זעלבע פראגע באטראכט גע־ווארן און עס בלייבט אלעס ווייטער ביים אלטן.

פאר דער מלחמה האָט מען ערנסט גע־נומען ריידן אין דייטשלאנד וועגן אָפּצאָ־לען דעם חוב, וואָס דייטשלאנד האָט צו אין פארשטאָרבענעם דיכטער און עס איז באשלאָסן געווארן אין דיסעלדארף צו שטעלן א דענקמאָל פון דייטשן דיכטער אבער דאָס דאמאָלטדיקע קייזערלאך־סע־ניגלאכע דייטשלאנד מיט עקס קייזער ווילהעלם אין דער שפּיץ האָבן מבטל גע־מאכט אלע פּלענער און עס איז געבליבן ביים אלטן . . . איצט איז ווידער אויפ־געשוואומען די פראגע און ביי דער גע־לעגנהייט ווערן דערציילט פארשיידענע עפּיזאָדן פון לעבן פון גרויסן דיכטער אין די לעצטע יארן פון זיין לעבן.

...דער דיכטער טראָגט אויף די פלייצעס דעם קראָנקן פאָטער אויבער עטלאכע טרעפּ וואָס פירן אין דער וואוינונג פון מאראָס מאקסים זשאבער. מען לייגט אים אויף א סאָפע אין אים באפאלט אייג־פון די שרעקלאכע קראמפּען, וועלכע האָ־בען אין אינוואליד, אין א שטן פון א מענש. אין א מאָרפיום, דעם גן ערן, וואָס מען באָ־קומט אין אפּטיק, דערלייכטערט אים זיינע שמערצן. היינע הויבט זיך אויפ׳ן האלב פארמאכטע אויגן און קלאָגט זיך אויף נאָט, וואָס מאטערט אים אזוי לאנג מיט אזא לאנגזאמען טויט. א גריכישער נאָט, זאָגט היינע, וואָלט זיך מיט א פאָ־עס הערפאכער באנומען און בעסער באָ־האנדעלט. —

היינע טראָגט אריבער די שרעקלאכע יסורים און ווי א העלד מאכט ער וויצן אויבער זיין אָומבאהאָלפנקייט און נעמט אויף געסט אין כדי צו קאָנען זעען אין כדי צו דערזעען אין דער האלב־ער האָטן אים אין אים אין אים אין